

نقش واسطه‌ای سبک‌های هویتی در رابطه میان ساختار خانواده و افت تحصیلی

یاسرگراوند^{۱*}، ناصر بهروزی^۲، محمد کوهی^۳، سمیه زارع نژاد^۴، زهرا علیزاده^۵

(۱) دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه چمران، اهواز، ایران

(۲) دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه چمران، اهواز، ایران

(۳) دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

(۴) کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی مشاوره و تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

(۵) کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، واحد ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران

*نویسنده مسئول: yasergaravand2015@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله ۱۴۰۰/۰۱/۲۱

تاریخ دریافت مقاله ۹۹/۰۲/۱۳

چکیده

در پژوهش حاضر رابطه ساختار خانواده و افت تحصیلی با نقش میانجی سبک‌های هویت بررسی شد. روش پژوهش، همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر خرم‌آباد بود که از بین آنها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای و هدفمند تعداد ۳۶۵ نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزارهای تحقیق شامل پرسشنامه‌های ساختار خانواده (FAD) و سبک هویت (ISI) بودند. همچنین معدل کمتر از ۱۵ ترم گذشته دانش‌آموزان به‌عنوان ملاک افت تحصیلی در نظر گرفته شد. برای تحلیل داده روش تحلیل مسیر به کار رفت. بر اساس نتایج حاصل الگوی پیشنهادی پژوهش مورد تأیید قرار گرفت، بین ساختار خانواده و افت تحصیلی رابطه مستقیم وجود نداشت اما رابطه غیرمستقیم از طریق تمام خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت وجود داشت، همچنین بین ساختار خانواده با تمام خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت رابطه مستقیم یافت شد. علاوه بر این از بین خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت، دو خرده مؤلفه سبک‌های هویت سردرگم-اجتنابی و هویت اطلاعاتی با افت تحصیلی رابطه مستقیم نشان دادند. در مجموع ساختار خانواده به‌واسطه سبک‌های هویت به‌عنوان یک میانجی بانفوذ می‌تواند بر افت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد. لذا، نقش محوری سبک‌های هویت و ساختار خانواده باید در کانون توجه مداخلات و برنامه‌ریزی‌های مرتبط با بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان باشد.

کلید واژگان: ساختار خانواده، سبک‌های هویت، افت تحصیلی.

مقدمه

می‌توان نام برد (نا^۱، ۲۰۱۷). یافته‌های آماری از مدارس کشور نشان‌دهنده آن است که افت تحصیلی به‌صورت مردودی، ترک تحصیلی زودرس و یا اشکال دیگر آن مقادیر زیادی از منابع مالی، ملی و استعدادهای انسانی جامعه را تلف می‌کند؛ بنابراین عدم توجه به علل افت تحصیلی و پیشگیری از آن نه تنها خسارت اقتصادی زیادی را به جامعه و کشور وارد می‌کند؛ بلکه باعث افزایش میزان بیکاری‌ها در آینده شده و

مسأله افت تحصیلی^۱ به‌عنوان یکی از بحث برانگیزترین مسائل آموزش و پرورش و آموزش عالی در دهه‌های اخیر مطرح بوده است (آزاد یکتا، ۱۳۹۱) که می‌تواند هم برای مدارس و هم در مقیاس بزرگ‌تر برای جامعه پیامدهای نامطلوبی به بار آورد (کاسن^۲، ۲۰۱۳) که از جمله مهم‌ترین آنها بزهکاری و گرایش به اعتیاد در نوجوانان را

^۱ . academic failure

^۲ . Casen

^۳ . Na

بررسی‌ها نشان داده‌اند که برای دستیابی افراد به عملکرد مطلوب، در خانواده‌ها باید نقش‌ها، وظایف و تکالیف در بین همه اعضای خانواده به‌طور نظامند و هماهنگ سازمان داده شود (دیکستین^{۱۰}، ۲۰۰۷). تعامل ارتباطی باز، همدلی، ابراز محبت و علاقه، مسئولیت‌پذیری شخصی و کنترل و مهار فشارهای روحی و روانی به‌طور مؤثری وجود داشته باشد (دی، پاول^{۱۱}، ۲۰۰۶). طبیعتاً نوجوانانی که در چنین خانواده‌هایی زندگی می‌کنند پیشرفت تحصیلی بالاتر و زندگی سالم‌تری دارند (رانتر^{۱۲}، ۲۰۱۵؛ کارلسون و تراپانی^{۱۳}، ۲۰۰۶؛ دی مات و براون^{۱۴}، ۲۰۰۴؛ جینس^{۱۵}، ۲۰۰۵ و رام و هو^{۱۶}، ۲۰۰۵). اما در صورتی که خانواده دارای ساختار منسجم نباشد و دارای تغییرات گسترده باشد می‌تواند بر انتخاب‌ها و انتظارات آموزشی دانش‌آموزان تأثیر منفی داشته باشد و زمینه‌ساز افت تحصیلی آنان گردد (آن و سورنسن^{۱۷}، ۲۰۱۷؛ ایبابا^{۱۸}، ۲۰۱۶).

از طرفی مطالعات متعددی از جمله، عبدی زرانی و پناهنده (۲۰۱۷)؛ دکاندیا^{۱۹} (۲۰۱۴)؛ ژو^{۲۰} (۲۰۰۹)؛ مال ویرانی (۱۳۹۶)؛ رفاهی و پناهنده (۱۳۹۴) نشان داده‌اند که از عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان سبک‌های هویت آن‌ها می‌باشد. هویت همچون یک چارچوب مرجع عمل می‌کند که فرد به‌منظور تفسیر تجارب شخصی و گفتگو دربارهٔ معنا، هدف و جهت‌گیری زندگی خود از آن استفاده می‌کند (حجازی و فرتاش، ۱۳۸۵). برزونسکی^{۲۱} (۱۹۹۰) به سه نوع سبک هویت اشاره می‌کند که افراد به تناسب جریان هویت‌یابی‌شان از یکی از آن‌ها برخوردارند: سبک هویت اطلاعاتی^{۲۲}، سبک هویت سردرگم/اجتنابی^{۲۳} و سبک هویت هنجاری^{۲۴}. اگرچه این مراحل در یک موقعیت بهنجار در نظر

سرمایه فرهنگی نیز از بین می‌رود. به نظر می‌رسد که بهترین راه شناسایی عوامل افت تحصیل برای جلوگیری از بروز آن است (سولومون^۱ و راتبلوم^۲، ۱۹۸۴؛ نقل از امیریان، ۱۳۹۲).

هانت^۳ (۲۰۰۸) معتقد است که افت تحصیلی فرایندی است که اغلب متأثر از بیش از یک عامل است. پژوهش‌های بسیاری (پولکی و ورنانن^۴، ۲۰۱۶؛ ناگامبی^۵، ۲۰۱۵؛ اوبتا^۶، ۲۰۱۴؛ رانی و سیددیکوای^۷، ۲۰۱۵؛ معصومی، حسین زاده لطفی، شاهورانی و رشیدیان، ۱۳۸۶ و نظری، امینی و شاهینی، ۱۳۹۱) نشان دادند که خانواده و ساختار حاکم بر آن از جمله عوامل مؤثر بر افت تحصیلی هستند. علاوه بر این، روبرگر و لیم^۸ (۲۰۰۸) که با بررسی پژوهش‌های بیست‌وپنج سال گذشته در پی کشف دلایل پدیده‌ی افت تحصیلی بودند به این نتیجه رسیدند که در کنار عوامل فردی و سازمانی عوامل خانوادگی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان محسوب می‌شوند.

خانواده در طول تاریخ حیات بشری به‌عنوان یک‌نهاد اجتماعی، نقش اساسی در اجتماعی کردن فرزندان، شکل‌گیری و بروز عواطف انسانی، حفظ ارزش‌ها، باورها و به‌طور کلی در سلامت روانی افراد به عهده دارد (میر و همکاران، ۲۰۱۵). خانواده‌ها برای دستیابی به این اهداف مهم مستلزم تشکیل ساخت خانواده، به‌عنوان یک ساختار سازمانی که نشان‌دهنده یک سلسله‌مراتب از افراد است که توسط برخی از مرزهای بین فردی از تعلقات عاطفی، ارتباطات و نقش‌های خانوادگی نگهداری می‌شود و اغلب به‌عنوان یک وضعیت نسبتاً ایستا در نظر گرفته می‌شود، زیرا تعاملاتی که بین اعضای خانواده مشاهده می‌شود، زمینه‌ی پیش‌بینی انتظارات و الگوهای رفتار بعدی در میان اعضای خانواده را فراهم می‌نماید (نیکولز^۹، ۲۰۱۴) و حفظ ثبات خانواده و انطباق آن با شرایط محیطی متغیر را در پی دارد (فرجاد، ۱۳۹۲).

¹⁰ . Dickstein

¹¹ . DePaul

¹² . Ratner

¹³ . Carlson

¹⁴ . De mut & Brown

¹⁵ .Jeynes

¹⁶ . Ram & Hou

¹⁷ . An & Sorensen

¹⁸ . Ibabe

¹⁹ . DeCandia

²⁰ . Xu

²¹ . Berzonsky

²² . Informative Identity

²³ . Diffuse/Avoidant Identity

²⁴ . Normative Identity

¹ .Solomon

² .Ranblom

³ . Hunt

⁴ . Pölkki & Vornanen

⁵ . Nghambi

⁶ .Obeta

⁷ . Rani & Siddiqui

⁸ .Rumberger & Lim

⁹ .Nichols

هدر می‌دهد، در نتیجه توجه به پیامدهای آن از جمله پیشرفت تحصیلی پایین ضروری به نظر می‌رسد (سایتس؛ وستبروک؛ آکیامپونگ و هانت^۲، ۲۰۱۰)؛ بنابراین با در نظر گرفتن منطبق نظری و یافته‌های تجربی، پژوهش حاضر باهدف تعیین رابطه علی ساختار خانواده با افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک‌های صورت گرفت.

فرضیه اصلی عبارت است از:

مدل مفروض رابطه علی ساختار خانواده با افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک‌های هویت در دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر خرم‌آباد برازنده داده‌ها است.

فرضیه‌های فرعی:

الف) فرضیه‌های مستقیم:

۱) بین ساختار خانواده با خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت رابطه‌ی مستقیم وجود دارد.

۲) بین ساختار خانواده با افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم وجود دارد.

۳) بین خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت و افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم وجود دارد.

ب) فرضیه غیرمستقیم:

۱) ساختار خانواده از طریق خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت با افت تحصیلی رابطه غیرمستقیم دارد. شکل ۱ الگوی مفهومی تحقیق با توجه به تحقیقات انجام شده و پیشینه تجربی و نظری را نشان می‌دهد.

گرفته می‌شوند؛ ولی بر چگونگی درگیر شدن نوجوانان برای شکل‌گیری هویت تأکید شده است. سبک هویت اطلاعاتی با کاوش فعال برای به دست آوردن و ارزیابی اطلاعات به‌منظور تصمیم‌گیری و حل مسائل مرتبط است، نوجوانانی که از این نوع سبک هویت استفاده می‌کنند خود بازخورد دهنده، وظیفه‌شناس، پذیرای تجارب جدید، مسئله مدار، وقت‌شناس و حساس در تصمیم‌گیری هستند (برزونسکی، ۲۰۰۳). سبک سردرگم/اجتنابی: نماد به تأخیر انداختن و عمل‌شانه خالی کردن است که در بهترین نحو به‌عنوان یک رویکرد موقعیتی در قبال زندگی مشخص می‌شود و شامل راهبرد مقابله‌ای مبتنی بر هیجان می‌باشد، سبک سردرگم/اجتنابی با سطوح پایین تعهد و همچنین عزت‌نفس پایین و خودپنداره بی‌ثبات در ارتباط می‌باشد این سبک هویت به نظر می‌رسد مبنای وضعیت مغشوش شده باشد. افراد سردرگم /اجتنابی به‌طورکلی به آینده با پیامدهای درازمدت انتخاب‌های خود توجه نمی‌کنند آنان تعهدی در قبال انتخاب هویت از خود نشان نمی‌دهند و فقط زمانی نسبت به چیزی جدیت نشان می‌دهند که شرایط بیرونی به آن‌ها تحمیل کند (برزونسکی، ۲۰۰۳).

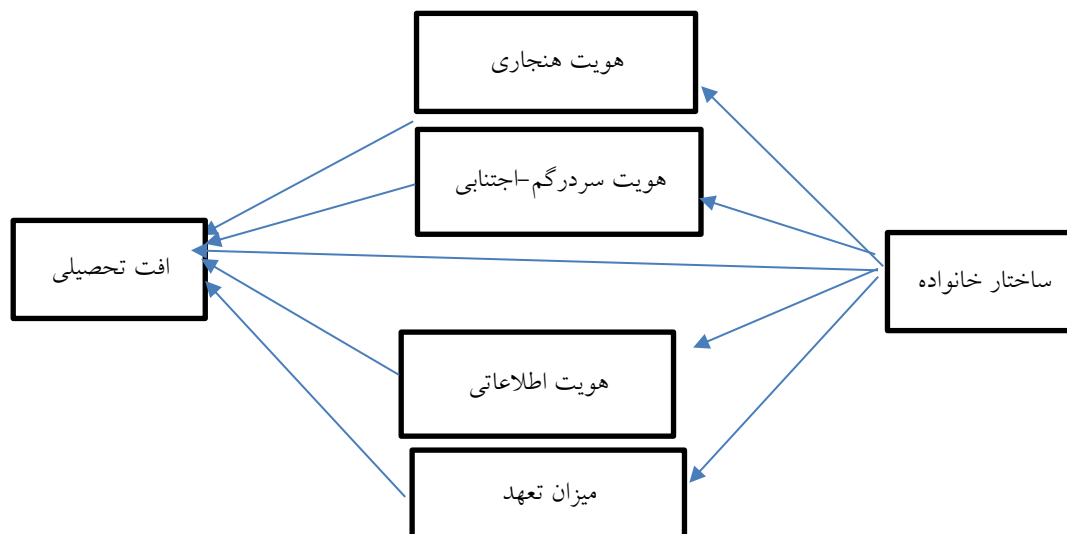
سبک هویت هنجاری بر همنوایی با انتظارات افراد مهم دیگر هنگام حل مسأله و تصمیم‌گیری مرتبط است. این افراد ارزش‌ها و عقاید را بدون ارزیابی آگاهانه می‌پذیرند و درونی می‌کنند، تحمل ابهام کمی دارند و نیاز به ساختار و حصار شناختی دارند (برزونسکی، ۱۹۹۰؛ برزونسکی، ۱۹۹۷؛ برزونسکی و سالیوان^۱، ۱۹۹۲ و دولینگر^۲، ۱۹۹۵). همچنین برزونسکی (۲۰۰۳) معتقد است که تعهدات فردی ثابت تا خود اطمینانی ممکن است نقش مهمی در عملکرد و بهزیستی ایفا نماید و میزان بالای تعهد با تصمیم‌گیری هشیارانه و مقابله متمرکز بر مسئله رابطه مثبت دارد.

همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، یکی از دغدغه‌های اصلی در حوزه آموزش و پرورش، مسئله افت تحصیلی است که به‌نوبه خود پیامدهای منفی متعددی برای دانش‌آموزان ایجاد می‌کند که پیامدهایش منجر به ایجاد مشکلاتی هم برای فرد و هم جامعه می‌شود و سرمایه‌های فردی و اجتماعی را

^۱ . Berzonsky & Sullivan

^۲ . Dollinger

^۳ . Sabates.,Westbrook., Akyeampong & Hunt

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش شناسی

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی از نظر تجربه تحلیل داده‌ها توصیفی-همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مسیر با بهره‌گیری از نرم افزار amos21 استفاده شد.

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان پسر متوسطه‌ی دوم ناحیه یک شهر خرم‌آباد که در نیم سال دوم تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ مشغول به تحصیل بودند را شامل می‌شد که از جمعیت ۶۵۷۵ نفری آن‌ها تعداد ۳۶۳ نفر با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران با استفاده از دو روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای و نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند، به این صورت که ابتدا از بین مدارس ناحیه یک شهر خرم‌آباد به صورت تصادفی ۱۲ دبیرستان انتخاب، سپس از هر دبیرستان سه مقطع و از هر مقطع ۲ کلاس (در مجموع ۷۲ کلاس) برگزیده شد و دانش‌آموزانی که ملاک افت تحصیلی را داشتند به صورت هدفمند برای تکمیل کردن پرسشنامه‌های پژوهش انتخاب شدند. همچنین چنانچه ملاک تعیین حجم نمونه مورد نظر برای تحقیقات همبستگی در پژوهش‌های از نوع مدل‌سازی که به ازای هر متغیر مطلوب است که بین ۱۵-۴۰ عدد نمونه داشته باشیم (ظهوری؛ شهنی ییلاق و حقیقی مبارکه، ۱۳۹۰) را نیز در نظر بگیریم، حجم

نمونه تعیین شده برای انجام پژوهش کفایت می‌کند. باید خاطرنشان کرد که بخاطر در نظر گرفتن افت نمونه و تعمیم‌پذیری بیش‌تر نتایج تعداد ۳۷۵ پرسشنامه بین دانش‌آموزان توزیع گردید ۱۰ مورد از پرسشنامه‌ها به صورت ناقص برگردانده شده بودند که از نمونه اصلی حذف شدند. به‌طورکلی، تحلیل‌های آماری بر روی داده‌های گردآوری شده از ۳۶۵ نفر از دانش‌آموزان صورت گرفت. برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه ساختار خانواده: ابزار سنجش خانواده^۱ ساخته‌ی اپستاین؛ بالدوین و بی شاپ (۱۹۸۳) یک پرسشنامه ۶۰ سؤالی است که برای سنجیدن عملکرد خانواده بنا بر الگوی مک مستر^۲ تدوین شده است. این الگو خصوصیات ساختاری، شغلی و تعاونی خانواده را معین می‌سازد و شش بعد از عملکرد خانواده را مشخص می‌کند. این ابعاد از این قرار است: حل مشکل^۳، ارتباط^۴، نقش‌ها^۵، همراهی عاطفی^۶، آمیزش عاطفی^۷ و کنترل رفتار^۱. لذا «ابزار سنجش خانواده»

^۱. Family Assessment Device (FAD)

^۲. Mac Master Model

^۳. problem Solving

^۴. Relationship

^۵. Roles

^۶. Emotional companionship

^۷. Emotional involvement

حد نشان‌دهنده ویژگی‌های شخصیتی وی است. برای به دست آمدن نمره هر زیرمقیاس، نمره مربوط به عبارات زیرمقیاس در نظر گرفته شده باهم جمع می‌شود. روایی همگرایی این ابزار از طریق ارزیابی همبستگی آن با مقیاس وضعیت هویت بنیون و آدامز^۳ (۱۹۸۶) تأیید شده است. غضنفری (۱۳۸۳) نیز ضریب پایایی آن را از طریق آلفای کرونباخ به دست آورده است که برای خرده مقیاس‌های تعهد، جهت‌گیری هنجاری، جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی، جهت‌گیری اطلاعاتی و کل مقیاس به ترتیب برابر با ۰/۸۳، ۰/۸۵، ۰/۷۷، ۰/۸۰ و ۰/۸۱ بود. همچنین وایت و همکاران (۱۹۹۸) در پژوهش خود برای مؤلفه‌های سبک هویت اطلاعاتی (۰/۵۹)، سبک هویت هنجاری (۰/۶۴)، سبک هویت سردرگم-اجتنابی (۰/۷۸) و آلفای ۰/۷۶ را برای هویت تعهد گزارش کرده‌اند (به نقل از حجازی و فرتاش، ۱۳۸۵). در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و خرده مقیاس‌های سبک هویت سردرگم-اجتنابی، سبک هویت اطلاعاتی و میزان تعهد به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۷۹، ۰/۸۲، ۰/۸۶ و ۰/۷۸ به دست آمد.

همچنین در پژوهش حاضر معدل کمتر از ۱۵ ترم گذشته دانش‌آموزان به‌عنوان ملاک افت تحصیلی در نظر گرفته شده است.

متناسب با این شش بعد، از شش خرده مقیاس برای سنجیدن آن‌ها، بعلاوه یک خرده مقیاس هفتم مربوط به عملکرد کلی^۲ خانواده تشکیل شده است. نمره‌گذاری آن با استفاده از طیف چهاردرجه‌ای لیکرت به این صورت که یک (کاملاً موافق) تا چهار (کاملاً مخالف) می‌باشد، عبارتی که توصیف‌کننده عملکرد ناسالم هستند، نمره معکوس می‌گیرند. این پرسشنامه میزان ناسلامتی خانواده را می‌سنجد و در نتیجه نمرات بالاتر نشان‌دهنده عملکرد ضعیف‌تر خانواده و نمرات کمتر نشانه عملکرد سالم‌تر خانواده است (ثنایی، ۱۳۷۹). دامنه‌ی ضرایب آلفای زیرمجموعه‌های آن بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ است که نشان می‌دهد از همسانی درونی نسبتاً خوبی برخوردار است. در ایران نیز تحقیقات انجام‌شده نجاریان (۱۳۷۴)، طهماسب پور (۱۳۸۵)، لشکری (۱۳۸۳)، امینی (۱۳۷۸)، بهاری (۱۳۷۹) و گلی‌زاده (۱۳۸۳) بیان‌گر پایایی بالای این آزمون بوده‌اند. در پژوهش محسن‌زاده و همکاران (۱۳۸۳) پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۸ و برای خرده مقیاس حل مشکل ۰/۷۱، ارتباط ۰/۶۸، نقش‌ها ۰/۶۵، همراهی عاطفی ۰/۷۳، آمیزش عاطفی ۰/۷۷، کنترل رفتار ۰/۶۴ و عملکرد کلی ۰/۷۹ محاسبه شد (به نقل از ابراهیمی، ۱۳۸۶). همچنین در پژوهش امینی (۱۳۷۹) ضریب آلفای کل مقیاس و خرده مقیاس‌های آن به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۶۱، ۰/۳۸، ۰/۷۲، ۰/۶۴، ۰/۶۵، ۰/۶۱ و ۰/۸۱ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز ضرایب آلفا برای کل مقیاس و خرده مقیاس‌های حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی، کنترل رفتار و عملکرد کلی به ترتیب برابر با ۰/۸۹، ۰/۶۸، ۰/۷۰، ۰/۶۵، ۰/۶۷، ۰/۶۸، ۰/۷۳، ۰/۷۵ بود.

پرسش‌نامه سبک هویت: پرسشنامه **ISI** به‌منظور جهت‌گیری هویت افراد توسط برزونسکی در سال ۱۹۸۹ ساخته و در سال ۱۹۹۲ مورد تجدیدنظر قرار گرفت. این آزمون یک ابزار خود گزارشی ۴۰ عبارتی است که از ۴ زیر مقیاس تشکیل یافته است که شامل جهت‌گیری اطلاعاتی، جهت‌گیری هنجاری، جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی و تعهد است. آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (۱=کاملاً موافق تا ۵=کاملاً مخالف) مشخص سازد که هریک از عبارات ذکرشده تا چه

^۱ . Behavior management

^۲ . Overall performance

^۳ . Bennion & Adams

جدول ۱. جدول مشخصات جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش

تعداد کل	تعداد در نمونه	تعداد کل کلاس‌های انتخاب شده از هر مقطع برای هر گروه	تعداد کلاس انتخاب شده از هر مقطع	مقطع تحصیلی	تعداد دبیرستان انتخاب شده	گروه
۱۲۳	۳۷	۸	۲	اول دبیرستان	۴	علوم انسانی
	۴۵	۸	۲	دوم دبیرستان		
	۴۱	۸	۲	سوم دبیرستان		
۱۱۹	۳۳	۸	۲	اول دبیرستان	۴	علوم تجربی
	۴۱	۸	۲	دوم دبیرستان		
	۴۵	۸	۲	سوم دبیرستان		
۱۲۳	۳۷	۸	۲	اول دبیرستان	۴	ریاضی و فیزیک
	۴۱	۸	۲	دوم دبیرستان		
	۴۵	۸	۲	سوم دبیرستان		
۳۶۵	۳۶۵	۷۲	۱۸		۱۲	تعداد کل

بین تعداد افراد نمونه تعداد ۱۰۷ نفر دانش‌آموز سال اول دبیرستان، ۱۲۷ نفر دانش‌آموز سال دوم دبیرستان و ۱۳۱ نفر دانش‌آموز سال سوم دبیرستان می‌باشند.

همان‌طور که مندرجات جدول ۱ نشان می‌دهد در نمونه انتخابی پژوهش، ۱۲۳ نفر از دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش از گروه علوم انسانی، ۱۱۹ از گروه علوم تجربی و ۱۲۳ نفر نیز از گروه ریاضی و فیزیک می‌باشند. همچنین از

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. افت تحصیلی	۱۲/۵۰	۱/۰۳	۱					
۲. ساختار خانواده	۱۳۰/۱۲	۲۵/۳۸	۰/۰۹	۱				
۳. سبک هویت هنجاری	۲۰/۰۳	۵/۵۴	۰/۰۸	۰/۱۹*	۱			
۴. سبک هویت سردرگم-اجتنابی	۲۶/۰۲	۶/۸	۰/۲۶**	۰/۲۳**	-۰/۰۷	۱		
۵. سبک هویت اطلاعاتی	۲۳/۵۳	۶/۷۳	-۰/۲۱**	۰/۱۸*	۰/۰۹	-۰/۰۳	۱	
۶. میزان تعهد	۲۱/۷۵	۵/۹	۰/۰۵	۰/۱۵*	۰/۰۶	-۰/۰۵	۰/۰۶	۱

* $p \leq 0/05$ ** $p \leq 0/01$

هنجاری (۰/۰۸)، سبک هویت سردرگم-اجتنابی (۰/۲۶)، سبک هویت اطلاعاتی (-۰/۲۱) و میزان تعهد (۰/۰۵) حاصل شد. که از این بین سبک هویت سردرگم-اجتنابی و سبک هویت اطلاعاتی با افت تحصیلی همبستگی معنی‌داری داشتند. یافته‌های مربوط به آزمون فرضیه اصلی یا مدل پیشنهادی، سبک‌های هویت میانجی رابطه بین ساختار خانواده و افت تحصیلی می‌باشند.

همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود میانگین و (انحراف معیار) به ترتیب برای متغیرهای افت تحصیلی (۱۲/۵۰) (۱/۰۳) ساختار خانواده (۱۳۰/۱۲) (۲۵/۳۸)، سبک هویت هنجاری (۲۰/۰۳) (۵/۵۴)، سبک هویت سردرگم-اجتنابی (۲۶/۰۲) (۶/۸)، سبک هویت اطلاعاتی (۲۳/۵۳) (۶/۷۳) و میزان تعهد (۲۱/۷۵) (۵/۹) به دست آمد. و ضرایب همبستگی متغیر افت تحصیلی با ساختار خانواده (۰/۰۹)، سبک هویت

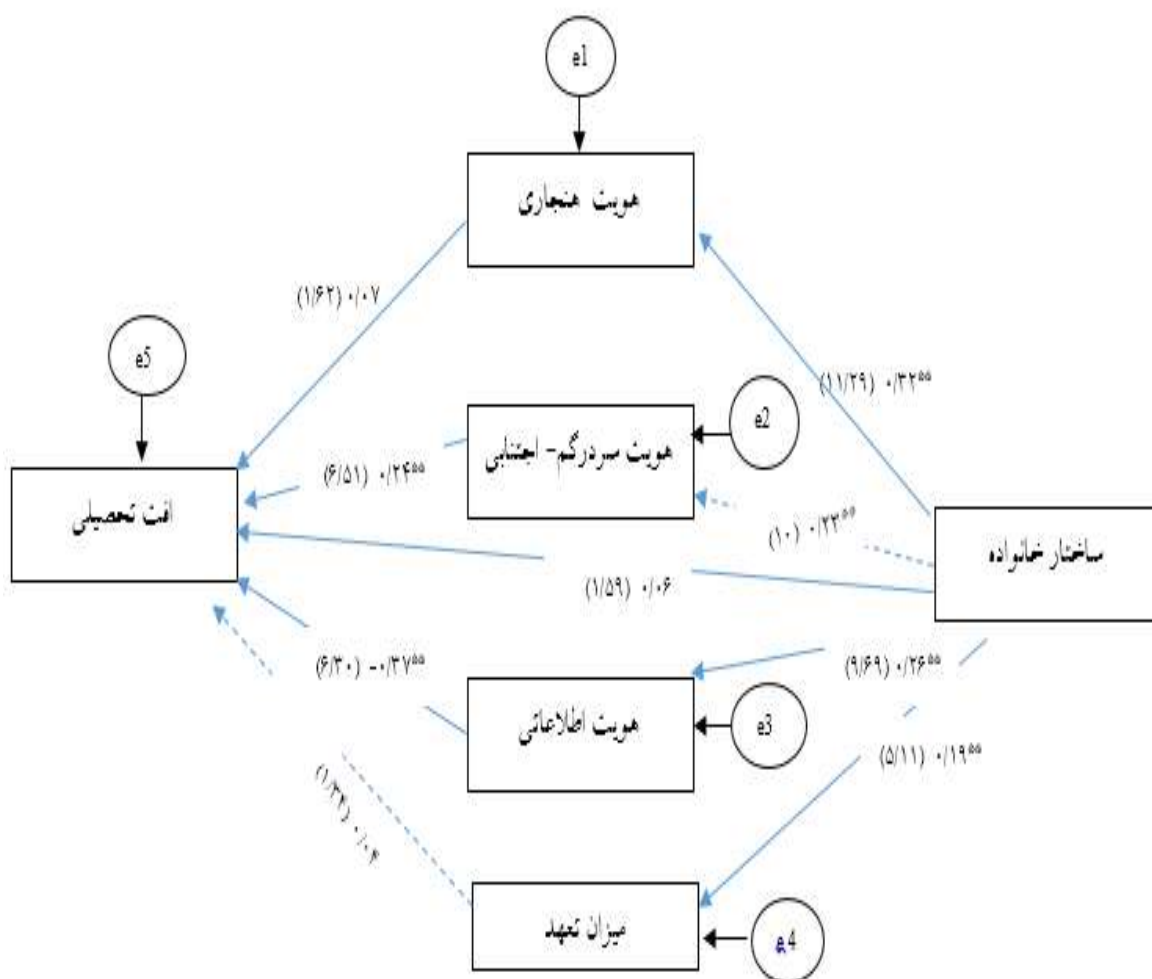
جدول ۳ شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی

شاخص‌های برازندگی	χ^2	P	Df	χ^2/df	GFI	AGFI	IFI	TLI	CFI	NFI	RMSEA
مدل پیشنهادی	۲۳/۰۲	۰/۰۰۱	۱۷	۱/۳۵	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۹۶	۰/۹۰	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۰۳

پیش از بررسی ضرایب مسیر، برازندگی مدل اصلی موردبررسی قرار گرفت. برای تعیین کفایت برازندگی مدل پیشنهادی با داده‌ها، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی مورد استفاده قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، شاخص‌های برازندگی مانند ، AGFI ، NFI ، CFI و NNFI در دامنه‌ی نود صدم تا یک قرار دارند، به غیر از χ^2 (که معمولاً در نمونه‌های بزرگ شاخص بی‌ثباتی است) حاکی از برازش مطلوب مدل نهایی با داده‌ها می‌باشند. به‌علاوه، شاخص مهم جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) با مقدار کوچکتر یا مساوی ۰/۰۵ نیز حاکی از برازش مطلوب الگوی نهایی با داده‌ها است (کلین^۱، ۲۰۱۵). بنابراین، فرضیه اصلی پژوهش تأیید می‌شود.

^۱ . Kline

شکل ۲. ضرایب بتا و T-Value مربوط به مدل اصلاح‌شده رابطه علی ساختار خانواده با افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک‌های هویت

جدول ۴. ضرایب رگرسیون اثرات مستقیم درمدل پیشنهادی و معنی داری آن‌ها

روابط متغیرها در مدل	ضرایب رگرسیون (B) استاندارد نشده	ضریب رگرسیون استاندارد شده (Beta)	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معنی داری (P)
ساختار خانواده بر هویت هنجاری	۰/۳۵	۰/۳۲	۰/۰۳۱	۱۱/۲۹	۰/۰۰۱
ساختار خانواده بر هویت سردرگم-اجتنابی	۰/۲۷	۰/۲۳	۰/۰۲۷	۱۰	۰/۰۰۱
ساختار خانواده بر هویت اطلاعاتی	۰/۳۲	۰/۲۶	۰/۰۳۳	۹/۶۹	۰/۰۰۱
ساختار خانواده بر میزان تعهد	۰/۲۳	۰/۱۹	۰/۰۴۵	۵/۱۱	۰/۰۰۱
ساختار خانواده بر افت تحصیلی	۰/۱۱	۰/۰۶	۰/۰۶۹	۱/۵۹	۰/۱۳

۰/۱۲	۱/۶۲	۰/۰۷۴	۰/۰۷	۰/۱۲	تحصیلی هویت هنجاری بر افت
۰/۰۰۱	۶/۵۱	۰/۰۴۳	۰/۲۴	۰/۲۸	تحصیلی هویت سردرگم-
۰/۰۰۱	-۶/۳۰	۰/۰۶۵	-۰/۳۷	-۰/۴۱	اجتنابی بر افت تحصیلی هویت اطلاعاتی بر افت
۰/۱۶	۱/۳۴	۰/۰۵۲	۰/۰۴	۰/۰۷	تحصیلی میزان تعهد بر افت
					تحصیلی

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، در مدل پیشنهادی پژوهش به ترتیب روابط مستقیم میان متغیرهای ساختار خانواده با سبک هویت هنجاری ۰/۳۲، ساختار خانواده با هویت سردرگم-اجتنابی ۰/۲۳، ساختار خانواده با سبک هویت اطلاعاتی ۰/۲۶، ساختار خانواده با میزان تعهد ۰/۱۹ که همگی ضرایب معنی‌داری بودند و ضریب مسیر ساختار خانواده با افت تحصیلی ۰/۰۶ می‌باشد که ضریب معنی‌داری بدست نیامد.

همچنین از بین خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت دو خرده مؤلفه سبک هویت سردرگم-اجتنابی و سبک هویت اطلاعاتی با افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم داشتند که ضرایب مسیر آن‌ها به ترتیب ۰/۲۴ و ۰/۳۷ - به دست آمد که ضرایب معنی‌داری بودند. نتایج ضرایب غیرمستقیم مدل پیشنهادی با استفاده از روش‌های بوت استرپ ماکرو (پریچر و هیز^۱، ۲۰۰۸) در جدول ۵ نشان داده شده است.

^۱. Preacher & Hayes.

نقش واسطه ای سبک های هویتی در رابطه میان ساختار خانواده و افت تحصیلی / گراوند و همکاران

جدول ۵. نتایج ضرایب غیرمستقیم بوت استرپ به روش پریچر و هیز در مدل پیشنهادی

فرضیه	داده	بوت	سوگیری	خطای استاندارد	سطح اطمینان ۰/۹۵
۱- رابطه‌ی بین ساختار خانواده و افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک‌های هویت هنجاری، سردرگم-اجتنابی، اطلاعاتی و میزان تعهد	۰/۰۹۷۳	۰/۰۹۹۵	-۰/۰۰۲۲	۰/۱۹۹۸	حد پایین ۰/۲۹۸۷ حد بالا ۰/۴۸۵۲
۱-۱- رابطه‌ی بین ساختار خانواده و افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک هویت هنجاری	۰/۰۰۰۳	۰/۰۰۲۷	-۰/۰۰۲۴	۰/۰۷۹۳	۰/۱۷۵۸ ۰/۱۷۹۳
۱-۲- رابطه‌ی بین ساختار خانواده و افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک هویت سردرگم-اجتنابی	۰/۰۹۳۷	۰/۰۸۹۵	۰/۰۰۴۲	۰/۱۲۸۶	-۰/۱۳۴۵ -۰/۳۷۹۵
۱-۳- رابطه‌ی بین ساختار خانواده و افت تحصیلی با میانجی‌گری سبک هویت اطلاعاتی	-۰/۰۸۹۳	-۰/۱۰۲۴	-۰/۰۱۳۱	۰/۱۴۲۵	۰/۵۴۲۱ ۰/۵۹۳۰
۱-۴- رابطه‌ی بین ساختار خانواده و افت تحصیلی با میانجی‌گری میزان تعهد	۰/۰۷۹۸	۰/۰۹۶۷	-۰/۰۱۶۹	۰/۰۸۷۴	۰/۳۶۵۰ ۰/۳۷۹۸

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، با توجه به اینکه مقدار حد بالا و حد پایین صفر را شامل نمی‌شوند یعنی صفر در این بازها قرار نمی‌گیرد (پریچر و هیز، ۲۰۰۸) می‌توان گفت که متغیرهای سبک هویت هنجاری، سبک هویت سردرگم-اجتنابی، سبک هویت اطلاعاتی و میزان تعهد به‌عنوان میانجی بین متغیر ساختار خانواده و افت تحصیلی قرار گرفتند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که الگوی پیشنهادی پژوهش با داده‌های گردآوری‌شده از دانش‌آموزان متوسطه دوم برآزش دارد. به این ترتیب مدل و فرضیه اول و اصلی پژوهش نیز تأیید شد. بین ساختار خانواده و افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم وجود نداشت اما رابطه‌ی غیرمستقیم از طریق تمام خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت وجود داشت، همچنین بین ساختار خانواده با تمام خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت رابطه‌ی مستقیم یافت شد. علاوه بر این از بین خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت، دو خرده مؤلفه سبک‌های هویت سردرگم-اجتنابی و هویت اطلاعاتی با افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم نشان دادند.

یافته‌ها حاکی از این بود که تمام خرده مؤلفه‌های سبک‌های هویت میانجی رابطه‌ی میان ساختار خانواده و افت تحصیلی می‌باشند این یافته از مطالعه را می‌توان این‌گونه

تبیین کرد از آنجا که ساختار خانواده مجموعه‌ای از نقش‌ها و پایگاه‌هایی است که دارای روابط متقابل نسبتاً پایدار با یکدیگرند (وحیدا و نظری، ۱۳۸۳) و بر سلامت عاطفی، بهداشت روانی و فیزیکی، رفتارهای پرخطرگرانه، بزهکاری، شکل‌گیری خود پنداره (رزمی، ۱۳۸۳) و پیشرفت تحصیلی (اوبتا، ۲۰۱۴) تأثیر مهمی دارد و سهم اساسی آن در شکل‌گیری سبک‌های هویت می‌باشد، که ساختار شناختی و چهارچوب ارجاعی شخص می‌باشند که از آن‌ها برای تفسیر و پردازش تجارب و اطلاعات مربوط به خود و در ارتباط با مفهوم معناداری و هدف زندگی استفاده می‌کنند (برزونسکی و سالیوان، ۱۹۹۲) و همچنین بر جهت‌گیری‌های ارزشی، تصمیم‌گیری برای مسیر زندگی، روابط میان فردی، درگیر بودن در جامعه (موشن، ۲۰۰۵) تأثیر معنی‌داری دارند و افت تحصیلی (کاناری و استفورد، ۱۹۹۲، به نقل از رزمی، ۱۳۸۳)؛ ناگامی (۲۰۱۵) را تا حدود زیادی پیش‌بینی می‌نمایند، بنابراین می‌توان انتظار داشت که سبک‌های هویت که اساس شکل‌گیری آن‌ها در خانواده است و بر افت تحصیلی تأثیر مهمی دارند میانجی رابطه‌ی میان ساختار خانواده و افت تحصیلی باشند. این یافته از تحقیق را می‌توان از برخی جهت همخوان با نتایج مطالعات کادلی، پیتمن، کرپلمن و آدلر-بیدر^۱ (۲۰۱۱) کاوانگ و هوستون (۲۰۰۸)؛ سان و لی (۲۰۱۱) و مهدیان، خاتونی، عبدی و جعفری (۲۰۱۶) دانست.

^۱ Cadely., Pittman., Kerpelman & Adler-Baeder

گروه‌های کوچک یا بزرگ بزهکاری شوند (یاوری، ۱۳۹۲) به همین دلیل میزان سازگاری آنان با محیط‌های آموزشی کاهش یافته و دچار افت تحصیلی بیشتری می‌شوند. این یافته از تحقیق را می‌توان تا حدودی با نتایج بررسی‌های نصری، ابراهیم دماوندی و عاشوری (۱۳۹۳)؛ برزونسکی (۲۰۰۳) بالکس و دیوریو^۲ (۲۰۰۹) و کاکان، کاکایر، ایلهان و کاندمیر^۳ (۲۰۱۰) همخوان دانست. که در مطالعات خود به وجود رابطه‌ی مثبت بین سبک هویت سردرگم-اجتنابی و افت یا عملکرد تحصیلی پایین اذعان داشتند.

همچنین در توجیه وجود رابطه‌ی مستقیم بین افت تحصیلی و سبک هویت اطلاعاتی می‌توان ابراز داشت که افراد دارای این سبک هویت دارای ویژگی‌های مانند، جستجو و اکتشاف اطلاعات، تعهد انعطاف‌پذیر (برزونسکی، ۱۹۹۰؛ پیتمن، کرپلمن، لامک و سالی^۴، ۲۰۰۹)، نیاز به شناخت و سطح بالای عزت‌نفس، خود بازخورد دهنده، وظیفه‌شناس، پذیرای تجارب جدید، مسئله مدار و وقت‌شناس و حساس در تصمیم‌گیری می‌باشند که مبنای وضعیت‌های هویت موفق را برای آن‌ها فراهم می‌آورند (برزونسکی، ۲۰۰۳؛ پیتمن و همکاران، ۲۰۰۹) به همین دلیل این افراد به دلیل طی کردن فرایند اکتشاف از خطرها و اثرات افت تحصیلی آگاه می‌شوند، دست به کارهای ریسک آمیز نمی‌زنند، و عضویت در گروه‌های بزهکار را قبول نمی‌کنند و می‌توان خود را با شرایط و دشواری‌های سختی که گاهاً در حین تحصیل برایشان پیش می‌آید همخوان نمایند از این رو افت تحصیلی کمتری را تجربه می‌کنند. این یافته با نتایج تحقیقات شانهان و ویکل^۵ (۲۰۰۷)؛ نصری، ابراهیم دماوندی، و عاشوری (۱۳۹۳)؛ لواسانی، خضری‌آذز و امانی (۱۳۹۰) همخوان می‌باشد، که در پژوهش‌های خود نشان دادند که افراد دارای سبک هویت اطلاعاتی عملکرد تحصیلی بهتری دارند.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود:

- ۱- با توجه به تأثیرات مثبت و منفی که ساختار خانواده می‌تواند بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان داشته

یافته‌ی دیگر مطالعه حاضر این بود که بین ساختار خانواده و افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم وجود ندارد، این یافته را می‌توان چنین توجیه کرد که با توجه به الگوهای فردگرایی که در دنیای امروزی حاکم شده است که مشخصه‌ی اصلی آن‌ها این است که رفتار یادگیرندگان را در وهله اول متأثر از نگرش‌های آنان، به‌ویژه ویژگی‌های روان‌شناختی فردی‌شان می‌دانند و بر اهمیت ویژگی‌های عقلانی، انگیزشی، خلق‌وخوی فراگیران و تأثیر توانایی‌ها و میزان تمایل آنان بر تحقق موفقیت علمی، تأکید دارند (عسگریان، ۱۳۳۸) نقش و اهمیت ساختارهای خانوادگی به‌عنوان یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار بر امور تحصیلی دانش‌آموزان کم‌تر مورد توجه قرار می‌گیرد و از این رو ساختارهای خانوادگی نمی‌تواند نقش خود در امور و فعالیت‌های تحصیلی را به درستی ایفا نمایند. این یافته از پژوهش ناهمسو با نتایج پژوهش‌های فریمن و آل (۲۰۱۷)؛ آن و سورنسن (۲۰۱۷)؛ ایابا (۲۰۱۶) و آن (۲۰۱۰) دانست که همگی در پژوهش‌های خود به تأثیر ساختار خانواده بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رسیده‌اند.

علاوه بر این نتایج نشان داد که دو نوع سبک هویت سردرگم-اجتنابی و اطلاعاتی با افت تحصیلی رابطه‌ی مستقیم دارند. در توجیه این یافته که سبک هویت سردرگم-اجتنابی با افت تحصیلی رابطه مستقیم دارد می‌توان گفت با توجه به این که سبک هویت سردرگم-اجتنابی نماد به تأخیر انداختن و عمل شانه خالی کردن است و شامل راهبردهای هیجانی و مبتنی بر هیجان می‌باشد و فقط زمانی نسبت به چیزی جدیت نشان می‌دهند که شرایط بیرونی به آن‌ها تحمل کند (برزونسکی و فراری^۱، ۲۰۰۹؛ برزونسکی، ۲۰۰۳) و همچنین با راهبردهای تعویق، تعلل، دوری‌گزینی (برزونسکی، ۲۰۰۴) و اهمال‌کاری تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری دارد (نصری، ابراهیم دماوندی و عاشوری، ۱۳۹۳) بنابراین می‌تواند با افت تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معناداری داشته باشد و پیش‌بین آن باشد. تبیین دیگری برای این یافته می‌تواند این باشد که افراد با سبک هویت سردرگم-اجتنابی به دلیل آشفتگی شخصیتی و نداشتن هدف، برنامه و تعهد بیشتر احتمال دارد که به دام دوستان ناباب بیفتند و جذب

2. Balkis & Duro

3. Kagan., Cakir., Ilhan & Kandemir

4. Pittman., Kerpelman., Lamke & Sollie

5. Shanahan & Pychyl

1. Ferrari

۳- مدیران و مشاورین مدرسه با برگزاری جلسات آموزشی با والدین دانش آموزان آنان را نسبت به عوامل درون خانوادگی مؤثر بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان و شکل گیری هویت سالم در آنان آگاه نمایند.

سپاسگزاری

از مسئولین آموزش و پرورش، معلمین مدارس و دانش آموزان شهرستان خرم آباد که ما را در انجام این پژوهش همراهی نموده اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می کنیم.

باشد پیشنهاد می شود که اعضای خانواده مخصوصاً والدین خانواده آگاهی و اطلاعات خود را در این زمینه افزایش دهند و سعی در ایجاد جوی دوستانه، حامی و مشوق برای فرزندان داشته باشند که زمینه پیشرفت تحصیلی آنان را فراهم نماید.

۲- نظر به این که اساس شکل گیری سبک های هویت نوجوانان در خانواده می باشد پیشنهاد می شود که اعضای خانواده فرصت کاوش و جست و جوی هویت را برای نوجوانان فراهم نمایند در عین حال آنان را به سمت اکتساب هویت های سالم که از عوامل زمینه ساز موفقیت تحصیلی می باشند سوق دهند.

منابع

- رضایی، نادر. (۱۳۷۸) بررسی تأثیر کارایی خانواده نسل اول بر کارایی خانواده نسل بعد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
- رفاهی، ژاله؛ پناهنده، عباس. (۱۳۹۴). پیش بینی موفقیت تحصیلی بر اساس سبک های هویت و خودکارآمدپنداری (فردی و جمعی) دانش آموزان. آموزش پژوهی، ۲(۱)، ۱۶۶-۱۴۵.
- فرجاد، محمدحسین. (۱۳۹۲). آسیب شناسی اجتماعی، خانواده و طلاق. تهران: منصوری
- مال ویرانی، مهدی. (۱۳۹۶). رابطه سبک های هویت و عزت نفس با عملکرد تحصیلی دانش آموزان پیش دانشگاهی شهرستان ایذه. پیشرفت های نوین در علوم رفتاری، ۲(۹)، ۳۶-۲۹.
- معصومی، ممیر مظفر؛ حسین زاده لطفی، فرهاد؛ شاهورانی، احمد؛ رشیدیان، زهرا. (۱۳۸۶). بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه شهر خرم آباد در درس ریاضی. مجله ریاضیات کاربردی، ۴(۱۴)، ۷۵-۸۸.
- نظری، علی محمد؛ امینی منش، سجاد؛ شاهینی، علی. (۱۳۹۱). ساختار خانواده، نظارت والدین و هم نشینی با همسالان بزهکار در نوجوانان پسر بزهکار و بهنجار. پژوهش در سلامت روان شناختی، ۶(۴)، ۶۸-۶۰.
- امیریان، خدیجه. (۱۳۹۲). رابطه درماندگی آموخته شده با پیشرفت تحصیلی با میانجی گیری اهمال کاری تحصیلی و اضطراب امتحان. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه فردوسی.
- ابراهیمی، جواد. (۱۳۸۶). مقایسه عملکرد خانواده و سلامت روانی فرزندان در خانواده های تک همسری و دو همسری شهرستان خواف. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- امینی، فریده. (۱۳۷۹). مقایسه عملکرد خانواده در دانش آموزان مستقل و وابسته. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم.
- آزاد یکتا، مهرناز. (۱۳۹۱). بررسی نقش راهبردهای مقابله ای و سبک های اسنادی به عنوان پیش بین های افت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام شهر. دست آوردهای روان شناختی، ۱(۱۹)، ۹۹-۱۱۶.
- ثنایی ذاکر، باقر. (۱۳۷۹). مقیاس های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: انتشارات بعثت.
- حجازی، الهه؛ فرتاش، سهیلا. (۱۳۸۵). بررسی رابطه سبک های هویت و تعهد هویت با کیفیت دوستی. مجله روان شناسی و علوم تربیتی، ۳۶(۱)، ۱۷۴-۱۶۷.

- Cadely, H. S. E., Pittman, J. F., Kerpelman, J. L., & Adler-Baeder, F. (2011). The role of identity styles and academic possible selves on academic outcomes for high school students. *Identity, 11*(4), 267-288.
- CASEN (2013). Resultados Encuesta Casen 2013. Santiago: Ministerio de Desarrollo Social.
- DeCandia, G. M. (2014). *Relationships between academic identity and academic achievement in low-income urban adolescents* (Doctoral dissertation, Rutgers University-Graduate School of Applied and Professional Psychology).
- Demuth, S., & Brown, S. L. (2004). Family structure, family processes, and adolescent delinquency: The significance of parental absence versus parental gender. *Journal of research in crime and delinquency, 41*(1), 58-81.
- DePaul, N. (2006). Healthy family functioning relationship advice & relationship tips. *J Council Relationsh, 215*, 382-680.
- Dickstein, S. (2007). Family mealtime functioning, maternal depression, and early childhood outcomes. *Journal of Family Psychology, 12*, 23-40.
- Dollinger, S. M. C. (1995). Identity styles and the five-factor model of personality. *Journal of Research in Personality, 29*(4), 475-479.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of marital and family therapy, 9*(2), 171-180.
- Ibabe, I. (2016). Academic failure and child-to-parent violence: family protective factors. *Frontiers in psychology, 7*, 1538.
- Jeynes, W. H. (2005). Effects of parental involvement and family structure on the academic achievement of adolescents. *Marriage & Family Review, 37*(3), 99-116.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Myers, N. A. L., Alolayan, Y., Smith, K., Pope, S. A., Broussard, B., Haynes, N., & Compton, M. T. (2015). A potential role for family members in mental health care delivery: The family Community Navigation Specialist. *Psychiatric Services, 66*(6), 653-655.
- Na, C. (2017). The Consequences of School Dropout among Serious Adolescent Offenders: More Offending? More
- وحیدا، فریدون؛ نیازی، محسن. (۱۳۸۳). تأملی در مورد رابطه بین ساختار خانواده و مشارکت اجتماعی در شهر کاشان. *علوم اجتماعی*، ۳(۱۱)، ۱۴۵-۱۱۷.
- رزمی، محمدرضا. (۱۳۸۳). بررسی انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده والدین بر شکل‌گیری هویت در نوجوانان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- یاوری، علی (۱۳۹۲). بررسی رابطه سبک‌های هویت و بلوغ عاطفی با سازگاری اجتماعی معتادان مرد تحت درمان نگهدارنده متادون مراکز شهر بجنورد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قوچان.
- ظهیری، عبدالعباس؛ شهنی بیلاق، منیجه؛ حقیقی مبارکه، جمال. (۱۳۹۰). روابط علی عملکرد تحصیلی قبلی و انجام تکالیف خانه با عملکرد تحصیلی بعدی با میانجی‌گری خودکارآمدی برای یادگیری و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستان‌های شهر اهواز. پژوهش‌های آموزش و یادگیری (دانشور رفتار)، ۲(۱)، ۲۴-۱.
- An, B. P., & Sorensen, K. N. (2017). Family structure changes during high school and college selectivity. *Research in Higher Education, 58*(7), 695-722.
- Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the life-span: A process perspective on identity formation. *Advances in personal construct psychology, 1*, 155-186.
- Berzonsky, M. D. (1997). Identity style: Current research and future directions. In *Meetings of Society for Research in Identity Formation, Miami Beach, FL*.
- Berzonsky, M. D., & Sullivan, C. (1992). Social-cognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness, and introspection. *Journal of Adolescent Research, 7*(2), 140-155.
- Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: Does commitment matter?. *Identity, 3*(2), 131-142.
- Berzonsky, M. D., & Ferrari, J. R. (2009). A diffuse-avoidant identity processing style: Strategic avoidance or self-confusion?. *Identity: An International Journal of Theory and Research, 9*(2), 145-158.
- Carlson, M. J. (2006). Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes. *Journal of Marriage and Family, 68*(1), 137-154.

- Ram, B., & Hou, F. (2005). Sex differences in the effects of family structure on children's aggressive behavior. *Journal of comparative family studies*, 36(2), 329-341.
- Rani, S., & Siddiqui, M. A. (2015). A Study of Home Environment, Academic Achievement and Teaching Aptitude on Training Success of Pre-Service Elementary Teachers of India. *Journal of Education and Practice*, 6(28), 91-96.
- Ratner, K. (2015). Boundaries: The Relationships among Family Structure, Identity Style, and Psychopathology.
- Rumberger, R. W., & Lim, S. A. (2008). Why students drop out of school: A review of 25 years of research. *California Dropout Research Project*, 15, 1-3.
- Sabates, R., Westbrook, J., Akyeampong, K., & Hunt, F. (2010). School drop out: Patterns, causes, changes and policies.
- Xu, S. (2009). What are the relations between identity styles and adolescence's academic achievement? A study of college students at a private university in China. *International Journal of Adolescence and Youth*, 14(4), 299-311.
- Zarrin, A., Abdi, S., Paixão, M. P., & Panahandeh, A. (2017). Predicting of Academic Performance by Identity Styles and Self-efficacy Beliefs (Personal and Collective) in Iranian High School Students. *World Scientific News*, 61(2), 186-191.
- Arrest? Both?. *Journal of research in crime and delinquency*, 54(1), 78-110.
- Nghambi, G. H. (2015). *Factors leading to poor Academic Performance in Certificate of Secondary Education Examination by Community Secondary Schools students in Tanzania* (Doctoral dissertation, The Open University Of Tanzania).
- Nichols, M. P. (2014). *The essentials of family therapy* (6thed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education Inc.
- Obeta, A. O. (2014). Home environmental factors affecting students' academic performance in Abia State, Nigeria. In *Rural Environment. Education. Personality.(REEP). Proceedings of the International Scientific Conference (Latvia)*. Latvia University of Agriculture.
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior research methods*, 40(3), 879-891.
- Pölkki, P. L., & Vornanen, R. H. (2016). Role and success of Finnish early childhood education and care in supporting child welfare clients: perspectives from parents and professionals. *Early Childhood Education Journal*, 44(6), 581-594.
- Pittman, J. F., Kerpelman, J. L., Lamke, L. K., & Sollie, D. L. (2009). Development and validation of a Q-sort measure of identity processing style: The identity processing style Q-sort. *Journal of Adolescence*, 32(5), 1239-1265.

Quarterly Journal of Educational Psychology
Islamic Azad University Tonekabon Branch
Vol. 12, No. 2, summer 2021, No 46

Journal of Educational
Psychology

The mediating role of identity styles in the relationship between family structure and academic failure

Yaser Gravand^{1*}, Naser Behrouzi², Mohammad Kohi³, Somayeh Zarenejad⁴, Zahra Alizadeh⁵

- 1) PhD student, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Chamran University, Ahvaz, Iran
- 2) Associate Prof, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Chamran University, Ahvaz, Iran
- 3) PhD student, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran
- 4) M.A, Department of Counseling and Educational Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University, Mashhad, Iran
- 5) M.A, Department of Psychology, Ilam Branch, Islamic Azad University, Ilam, Iran

---

Abstract

In the present research, the relationship between family structure and academic failure is considered with mediator role of identity styles. The research method was correlation of path analysis. The statistical population consisted of all Secondary school students in the Khorramabad city. A sample of 365 students was selected using multi-stage random sampling and Purposive method. The research instrument consisted of Family structure Questionnaire (FAD) and Identity Styles (ISI), and the average less than 15 considered as a criterion for academic failure. For data analysis the path analysis method was used. Based on the results the research proposed model was approved. There was no direct relationship between family structure and academic failure, but there was an indirect relationship through all the components of identity styles, Also, there was a direct relationship between family structure and all components of identity styles. In addition, among the components of identity styles, two components of confused-avoidance identity styles and informational identity showed a direct relation with academic failure. In sum, the family structure through the identity styles as an influential mediator, can affect students' academic failure. Therefore, the central role of styles of identity and family structure should be at the center of attention of interventions and planning related to improving the academic performance of students.

Key words: family structure, identity styles, academic failure.
